

۱۴۹۷۹۹۵

فعل زیان دیده امدانی معافیت از مسئولیت مدنی

مؤلف

دکتر سهیل جدی

عضو هیأت علمی دانشگاه

۱۳۹۶

مؤسسه آموزشی تألیفی ارشدان

سرشناسه	جدی، سهیل، ۱۳۶۳ -
عنوان قراردادی	ایران. قوانین و احکام Iran. Laws, etc
عنوان و نام پدیدآور	فعل زیان دیده و مبنای معافیت از مسئولیت مدنی / مولف سهیل جدی.
مشخصات نشر	تهران: مؤسسه آموزشی تالیفی ارشدان، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	۴۵۴ ص.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۸۷۶۷-۱۴-۵
وضعیت فهرست نویسی	قیما
یادداشت	کتابنامه.
موضوع	مسئولیت (حقوق) -- ایران
موضوع	Liability (Law) -- Iran
موضوع	خسارت (فقه)
موضوع	Damages (Islamic law)
موضوع	حقوق مدنی (فقه)
موضوع	(Civil rights (Islamic law
موضوع	حقوق مدنی -- ایران
موضوع	Iran -- Civil rights
رده بندی کنگره	۳۶۰/۵۵۰۲
رده بندی دیویی	۴۶۸۵۴۹۰
شماره کتابشناسی ملی	

ارشدان

مؤسسه آموزشی تالیفی ارشدان

فعل زیان دیده و مبنای معافیت از مسئولیت مدنی

دکتر سهیل جدی

آموزشی تالیفی ارشدان

اول

اول ۱۳۹۶

www.irantypist.com

www.irantypist.com

۹۷۸-۶۰۰-۸۷۶۷-۱۴-۵

۱۰۰۰

www.arshadan.com

www.arshadan.net

۰۲۱۴۷۶۲۵۵

۳۰۰۰۰ تومان

■ نام کتاب:

■ تألیف:

■ ناشر:

■ ویرایش:

■ نوبت چاپ:

■ حروفچینی و صفحه آرایی:

■ طراح و گرافیکست:

■ شابک:

■ شمارگان:

■ مرکز خرید آنلاین:

■ مرکز بخش و توزیع:

■ قیمت:

پیشگفتار

در حوزه مسئولیت مدنی، همواره این گونه نیست که فرد زیان دیده در هر حال مستحق جبران خسارت وارده به وی باشد. شخصی که در اثر وقوع حادثه یا نقض عهده طرف مقابل متضرر شده است و جهت مطالبه خسارت علیه فاعل فعل زیان بار در دادگاه اقامه دعوی می نماید، در اغلب اوقات با دفاع خواننده دعوی مبنی بر اینکه عمل و یا وضعیت خاص زیان دیده موجب تحقق خسارت یا گسترش آن شده است، روبرو می گردد. فلذا این مسأله مطرح می شود که آیا می توان عمل زیان دیده یا آسیب پذیری وی و یا رضایت او را در میزان مسئولیت خواننده مؤثر دانست؟

از آنجا که انتساب خسارت به فاعل فعل زیان بار (خواننده) و استقرار مسئولیت بر عهده وی، مبتنی بر وجود و برقراری رابطه سببیت بین فعل او و خسارت وارده است، و هرگاه دخالت زیان دیده، این رابطه را به گونه ای قطع نماید که تمام یا قسمتی از خسارت عرفاً به عمل وی قابل انتساب باشد، حسب مورد قسمتی از خسارت یا تمام آن بر عهده فرد زیان دیده مستقر شده و خواننده دعوی به صورت جزئی یا کلاً از جبران خسارت وارده معاف خواهد شد.

بنابراین، با توجه به عدم قابلیت رکن انتساب ضرر به فعل خواننده (فاعل فعل زیان بار) و غیرمستقیم بودن زیان ناشی از فعل او، در اغلب موارد می توان وی را به صورت کلی از مسئولیت مبرا دانست یا فقط قسمتی از خسارت را بر عهده وی قرار داد.

حال، دخالتی که از زیان دیده سرزده و مؤثر در ایجاد خسارت است ممکن است توأم با تقصیر یا بدون تقصیر باشد. در فرض اول، هم در نظام های حقوقی و هم از دیدگاه فقه های اسلامی، تقصیر زیان دیده موجب تقسیم مسئولیت بین او و خواننده خواهد شد. مگر آنکه فعل زیان دیده با خصایصی چون عمدی یا غیرمترقبه بودن برای خواننده توأم باشد و یا مالک زحم عمومی یا قانون حاکمه باشد، که در این شرایط خسارت وارده کلاً بر عهده خواهان بوده و خواننده دعوی کاملاً از مسئولیت معاف خواهد شد. در فرض دوم، دخالت زیان دیده بدون ارتکاب تقصیر در ایجاد یا توسعه خسارت مؤثر بوده به طوری که مثلاً زیان دیده به لحاظ وضعیت خاص مالی یا جسمانی آسیب پذیر بوده است که در این موارد حقوق دانان کشورهای مختلف نظیر فرانسه، شرایط وی را موجب معافیت کلی عامل زیان نمی دانند. اما در خصوص معافیت جزئی خواننده در بین حقوق دانان با تشتت آراء و نظریات مواجه می شویم که با مقایسه آن با نظرات حقوق دانان ایرانی و مبنای فقهی، به نتایج قابل تأملی دست خواهیم یافت.

پس به طور خلاصه می توان گفت که گاهی اوقات زیان دیده از طریق فعل یا ترک فعل در زیان وارد به خود مشارکت می کند و گاه وضعیت خاص جسمی و مالی و رضایت او به ورود ضرر مطرح

می‌باشد که زمینه‌ساز طرح دفاع تقصیر و یا دخالت زیان‌دیده، از جانب خواننده (عامل) علیه خواهان (زیان‌دیده) می‌گردد و هدف این اثر پرداختن به فروضی است که این نحوه مشارکت در زیان بر میزان مسئولیت خواهان و خواننده مؤثر است.

البته به عنوان یک نتیجه کلی باید گفت در سیر تحول مسئولیت مدنی، تأثیر این دفاع بر میزان خسارت دریافتی زیان‌دیده بیش از پیش در حال محدود شدن است که در ادامه روشن خواهد گردید.

www.ketab.ir

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۵	مقدمه
۱۶	درآمد
۱۸	توضیح عنوان
۱۸	توجه ویژه به تحقیق
۲۰	قلمرو و محدوده تحقیق
۲۱	پیشینه تحقیق
۲۲	هدف تحقیق
۲۲	پیش‌ها و فرضیه‌های پیش‌رو
۲۷	نحوه تنظیم مطالب
بخش اول:	قواعد عمومی مسئولیت مدنی، پیشینه، ماهیت و مبانی توجه‌کننده فعل زیان‌دیده
۲۹	به عنوان عامل معاقبت و یا کاهش مسئولیت خزانده
۳۰	فصل اول: قواعد عمومی مسئولیت مدنی
۳۰	مبحث اول: مفهوم مسئولیت مدنی و تمیز آن از مفاهیم دیگر تحولات آن
۳۰	گفتار اول: مفهوم مسئولیت مدنی
۳۳	گفتار دوم: تمیز مفهوم مسئولیت مدنی از مفاهیم دیگر
۳۳	بند اول: تمیز مسئولیت مدنی از مسئولیت اخلاقی
۳۴	بند دوم: تمیز مسئولیت مدنی از مسئولیت کیفری
۳۵	گفتار سوم: سیر تحول مفهوم مسئولیت مدنی
۳۸	مبحث دوم: مبانی مسئولیت مدنی
۳۸	گفتار اول: مبانی مسئولیت مدنی در حقوق موضوعه
۳۸	بند اول: نظریه تقصیر
۴۰	بند دوم: نظریه خطر
۴۲	بند سوم: سایر نظریات و نتیجه
۴۳	گفتار دوم: مبانی مسئولیت مدنی در فقه اسلامی
۴۳	بند اول: قاعده اتلاف و تسبیب
۴۵	بند دوم: قاعده علی‌البد

۴۵	گفتار سوم: بررسی و انطباق مبانی مسئولیت مدنی در حقوق موضوعه ایران
۴۷	مبحث سوم: منابع مسئولیت مدنی
۴۷	گفتار اول: منابع مسئولیت مدنی در حقوق موضوعه ایران
۴۷	بند اول: قانون مدنی
۴۸	بند دوم: سایر منابع
۴۹	گفتار دوم: منابع مسئولیت مدنی در فقه اسلامی
۵۰	بند اول: قاعده اتلاف و تسبیب
۵۳	بند دوم: قاعده علی‌البد
۵۵	بند سوم: قاعده لاضرر
۵۶	بند چهارم: قاعده اقدام
۶۳	گفتار سوم: منابع مسئولیت مدنی و حقوق تطبیقی
۶۳	بند اول: حقوق فرانسه
۶۴	بند دوم: حقوق انگلیس
۶۴	مبحث چهارم: ارکان و انواع مسئولیت مدنی
۶۴	گفتار اول: ارکان مسئولیت مدنی
۶۶	گفتار دوم: انواع مسئولیت مدنی
۶۶	بند اول: مسئولیت مدنی ناشی از فعل شخص فاعل و مالکیت بر اشیاء
۶۶	بند دوم: مسئولیت مدنی قراردادی و غیر قراردادی
۷۰	مبحث پنجم: مطالعه عمومی معافیت از مسئولیت مدنی
۷۰	گفتار اول: توجیه این معافیت
۷۱	گفتار دوم: عوامل معافیت از مسئولیت مدنی در حقوق موضوعه ایران
	فصل دوم: پیشینه، ماهیت و مبانی توجیه‌کننده فعل زیان‌دیده به عنوان عامل معافیت و یا کاهش مسئولیت خوانده
۷۴	مبحث اول: ماهیت عمل زیان‌دیده به عنوان عامل معافیت و یا کاهش مسئولیت
۷۴	گفتار اول: پیشینه قاعده
۷۶	گفتار دوم: مفهوم قاعده
۷۶	بند اول: مفهوم وسیع فعل (مشارکت) زیان‌دیده در ایجاد زیان
۷۷	بند دوم: مفهوم مضیق فعل زیان‌دیده در ایجاد زیان
	مبحث دوم: اثبات رابطه سببیت بین فعل زیان‌دیده و خسارت وارده، مبنای توجیه‌کننده معافیت کلی و یا جزئی خوانده در حقوق موضوعه
۷۸	گفتار اول: اجتماع اسباب
۸۰	بند اول: مفهوم و اشکال اجتماع اسباب (اجتماع عرضی و طولی اسباب)

۸۲	بند دوم: نظریه‌های مهم ارائه شده در خصوص تعیین سبب مسئول
۹۵	بند سوم: سببیت و ضررهای غیرمستقیم
۹۹	بند چهارم: لزوم قابلیت عرفی انتساب ضرر به زیان‌دیده به منظور امکان معافیت خواننده
۱۰۰	گفتار دوم: مفهوم سببیت خارجی به عنوان عامل تأثیر در مسئولیت خواننده
۱۰۲	بند اول: فعل زیان‌دیده، مصادقی از سبب خارجی
۱۰۴	بند دوم: اثبات تحقق سبب خارجی (فعل زیان‌دیده)
۱۰۷	مبحث سوم: مبانی توجیه‌کننده معافیت خواننده در فقه اسلامی
۱۰۷	گفتار اول: اقدام، لزوم تعدیل قاعده (کاهش شدت اثر و افزایش قلمرو)
۱۱۶	گفتار دوم: استثنای آن
۱۱۷	گفتار سوم: محدودیت آن
۱۱۹	مبحث چهارم: نظرات ارائه شده در بررسی حقوق تطبیقی
	بخش دوم: انحاء دخالت زیان‌دیده در وقوع خسارت و شرایط تحقق دفاع خواننده به جهت تقصیر
۱۲۳	زیان‌دیده و آثار آن
۱۲۴	فصل اول: انحاء دخالت زیان‌دیده در ورود خسارت
۱۲۴	مبحث اول: فعل توأم با تقصیر زیان‌دیده
۱۲۵	گفتار اول: تقصیر و مفهوم آن
۱۲۵	بند اول: معنای لغوی تقصیر
۱۲۶	بند دوم: مفهوم حقوقی تقصیر
۱۲۶	گفتار دوم: اشکال، اقسام، درجات و عنصر تقصیر
۱۲۶	بند اول: اشکال تقصیر
۱۳۸	بند دوم: اقسام تقصیر
۱۴۲	بند سوم: درجات تقصیر
۱۴۵	بند چهارم: عنصر تقصیر
۱۴۷	گفتار سوم: تقصیر زیان‌دیده
۱۴۷	بند اول: مفهوم تقصیر زیان‌دیده
۱۴۸	بند دوم: معیار تقصیر زیان‌دیده
۱۴۸	بند سوم: سابقه تاریخی
۱۴۹	گفتار چهارم: چگونگی دخالت تقصیر زیان‌دیده در تحقق خسارت
۱۵۰	بند اول: تقصیر زیان‌دیده به عنوان سبب منحصر در ورود خسارت
۱۵۹	بند دوم: تقصیر زیان‌دیده به عنوان جزئی از علت ورود خسارت
۱۶۸	مبحث دوم: دخالت بدون تقصیر زیان‌دیده
۱۶۹	گفتار اول: رضایت زیان‌دیده و اضطرار

۱۶۹	بند اول: رضایت متضرر
۱۹۰	بند دوم: اضطراب
۱۹۶	گفتار دوم: وضعیت خاص زین دیده (آسیب پذیری زین دیده)
۱۹۶	بند اول: وضعیت پیشین جسمانی
۲۰۶	بند دوم: عدم توان مالی زین دیده
	مبحث سوم: دخالت عمل زین دیده پس از وقوع خسارت: تقصیر در جلوگیری از افزایش خسارات (قلعه
۲۰۷	مقابله با خسارت)
۲۰۸	گفتار اول: مفهوم و مبانی توجیه قاعده
۲۰۸	بند اول: مبوه قاعده
۲۱۰	بند دوم: مبانی توجیه قاعده
۲۱۴	گفتار دوم: قاعده غنود قاعده
۲۱۴	بند اول: لزوم کاهش زیان: تکلیف غیر قابل بازخواست عاملی برای کاهش خسارت قابل مطالبه
۲۱۵	بند دوم: انتظار رفتار متعارف زین دیده
۲۱۸	گفتار سوم: شرایط تحقق قاعده
۲۱۸	بند اول: قابل سرزنش بودن کوناسی زین دیده
۲۲۱	بند دوم: یکسان بودن فرصت اجتناب از زیان یا کاهش آن برای طرفین
۲۲۴	بند سوم: به فعلیت درآمدن زیان و یا نقض ترزیم
۲۲۷	گفتار چهارم: آثار قاعده
۲۲۷	بند اول: کاهش مسئولیت خوانده
۲۲۸	بند دوم: قابل مطالبه بودن هزینه های کاهش خسارت
۲۳۱	گفتار پنجم: استنتاج کلی
۲۳۵	فصل دوم: شرایط تحقق دفاع خوانده به جهت تقصیر زین دیده و رفتار او
۲۳۶	مبحث اول: تقصیر زین دیده
۲۳۷	گفتار اول: مروری بر کلیات مطرح در بحث تقصیر
۲۵۰	گفتار دوم: ارتکاب تقصیر از سوی زین دیده
۲۵۱	بند اول: ماهیت تقصیر زین دیده
۲۵۱	بند دوم: تکلیف زین دیده به مراقبت از خود و عدم کاهلی در اجتناب از زیان یا کاهش آن
۲۵۳	بند سوم: معیار تقصیر زین دیده
۲۵۴	بند چهارم: تفاوت های تقصیر زین دیده با تقصیر عامل
۲۵۵	بند پنجم: کاهلی زین دیده در اجتناب از زیان یا کاهش آن
۲۶۰	بند ششم: جمع بندی
۲۶۱	مبحث دوم: انتساب رفتار به زین دیده

۲۶۲	گفتار اول: مفهوم قاعده قابلیت انتساب مادی
۲۶۵	گفتار دوم: مسئله امکان و یا عدم امکان انتساب تقصیر زیان دیده اصلی به زیان دیده انعکاسی (غیر مستقیم)
۲۶۷	گفتار سوم: قابلیت انتساب معنوی
۲۷۳	مبحث سوم: رابطه علیت (سببیت) بین رفتار زیان دیده و زیان
۲۷۴	گفتار اول: اثبات وجود رابطه علیت و مسأله قابلیت پیش بینی زیان
۲۷۴	بند اول: اثبات وجود رابطه علیت
۲۷۶	بند دوم: قابلیت پیش بینی زیان
۲۷۹	گفتار دوم: تقصیر زیان دیده، عمل قطع کننده رابطه علیت بین فعل خوانده و ضرر وارده (وحدت علت)
۲۸۱	گفتار سوم: تقصیر زیان دیده، عامل تشدید خسارت
۲۸۶	بند اول: فقه و حقوق معاصر
۲۹۶	بند دوم: حقوق تطبیقی
۲۹۶	بند سوم: جمع بندی
۲۹۷	فصل سوم: آثار دخالت فعل زیان دیده
۳۰۲	مبحث اول: مواردی که کل خسارت به یک طرف تحمیل می گردد
۳۰۳	گفتار اول: مواردی که فعل یک طرف می تواند باعث انحصاری زیان باشد
۳۰۴	بند اول: در حکم قوه قاهره بودن فعل یک طرف برای دیگری
۳۰۵	بند دوم: تقصیر عمدی
۳۰۹	بند سوم: تقصیر سنگین
۳۱۱	بند چهارم: تقصیر یک طرف معلول تقصیر دیگری است
۳۱۵	بند پنجم: موارد تعارض مسئولیت نوعی و مسئولیت مبتنی بر تقصیر
۳۱۷	گفتار دوم: رضایت تقصیر آمیز زیان دیده به زیان و یا پذیرش خطر نامشروع و سبب
۳۱۷	بند اول: مفهوم، ماهیت و ویژگی های رضایت نامشروع و تقصیر آمیز
۳۱۹	بند دوم: اثر رضایت و یا پذیرش خطر نامشروع
۳۲۲	گفتار سوم: تحمیل کل خسارت بر عاملی که آخرین امکان پرهیز از حادثه را دارد، رفاعه آخرین امکان پرهیز از حادثه)
۳۲۲	بند اول: مفهوم قاعده
۳۲۳	بند دوم: مبنای قاعده
۳۲۴	بند سوم: قلمرو قاعده
۳۲۶	گفتار چهارم: موارد عدم پذیرش دعوای زیان دیده و تحمیل کل خسارت بر وی به استناد نظم عمومی
۳۲۶	بند اول: کلیات
۳۲۸	بند دوم: فقه و حقوق موضوعه

۳۳۰	بند سوم: حقوق تطبیقی
۳۳۴	بند چهارم: جمع‌بندی
۳۳۹	مبحث دوم: مواردی که زیان تسهیم می‌شود
۳۳۹	گفتار اول: فروض مختلف مشارکت در زیان و راه‌حل‌های حقوقی ارائه شده در هر مورد
۳۳۹	بند اول: مشارکت در زیان وقتی مبنای مسئولیت، تقصیر است
۳۴۲	بند دوم: مشارکت در زیان وقتی مبنای مسئولیت یک طرف یا طرفین تقصیر نیست
۳۴۶	گفتار دوم: تسهیم زیان در بررسی فقه و حقوق موضوعه ایران
۳۴۷	بند اول: مسأله اتلاف و تسبیب
۳۵۱	بند دوم: مداخله زیان‌دیده و غصب
۳۵۲	بند سوم: مسئله اتلاف یا غصب آنچه مسلمان نمی‌تواند مالک شود
۳۵۴	بند چهارم: سایر موارد
۳۵۴	گفتار سوم: معیار و نحوه تقسیم خسارت در موارد تسهیم
۳۵۵	بند اول: معیارهای تقسیم خسارت
۳۷۴	بند دوم: معیار تقسیم خسارت در وضعیت ممتاز
۳۸۰	بند سوم: تقسیم مسئولیت در حقوق موضوعه
۳۹۱	بند چهارم: تأثیر تقصیر زیان‌دیده در چند مورد از مسئولیت بی‌جهت به جهت نحوه تقسیم خسارت
۴۳۱	برداشت کلی و نتیجه
۴۴۳	منابع و مأخذ